

مقاله پژوهشی: الگوی ارزیابی و سنجش توان سازمان‌های

نظامی جمهوری اسلامی ایران

مجید زین‌الدینی^۱، یعقوب زهدی نسب^۲، محمدحسین قنبری جهرمی^۳

پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۴/۰۳

دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۳/۱۱

چکیده

مهم‌ترین وظیفه هر حکومتی تأمین امنیت ملت و سرزمین تحت حاکمیت خویش است. اشراف به شرایط زمان و مکان اولویتی اجتناب‌ناپذیر است که غفلت از آن می‌تواند هر ملتی را آسیب‌پذیر نماید. رشد شتابان فناوری این نکته را به اثبات می‌رساند که لازمه دستیابی به اقتدار دفاعی و امنیت ملی، ارزیابی و سنجش توان (قدرت) سازمان‌های نظامی، به‌عنوان مظهر قدرت ملی، در بازدارندگی همه‌جانبه است. ارزیابی توان (قدرت) نظامی کمک می‌کند تا مسئولین کشور به‌ویژه فرماندهان نیروهای مسلح ضمن شناخت و آگاهی از وضعیت و جایگاه قدرت نظامی کشور؛ نسبت به رقبا، حریفان و دشمنان، برنامه‌ریزی دقیق‌تری در جهت رفع ضعف‌ها و افزایش توانمندی در راستای ایجاد بازدارندگی همه‌جانبه داشته باشند. هدف اصلی دست-یابی به الگوی ارزیابی و سنجش توان سازمان‌های نظامی است. نوع تحقیق توسعه‌ای - کاربردی است که با روش توصیفی - تحلیلی و بارویکرد آمیخته انجام شده است. حجم نمونه آماری به صورت گزینشی ۷۰ نفر انتخاب شده است. تجزیه و تحلیل اطلاعات حاصل از مطالعه منابع به روش کیفی و داده‌های حاصل از پرسشنامه با استفاده از نرم‌افزار Spss مورد تحلیل قرار گرفته و با استفاده از روش آماری توصیفی سطح تأثیرگذاری هر یک از ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌ها براساس نمره میانگین تعیین گردید. در نتیجه تحقیق با احصاء ۱۰ بعد، ۳۵ مؤلفه و ۱۳۹ شاخص محسوس و نامحسوس الگوی ارزیابی و سنجش توان سازمان‌های نظامی ارائه شده است.

کلیدواژه‌ها: الگو، ارزیابی، سنجش، توان، سازمان‌های نظامی.

۱- استادیار، علوم دفاعی راهبردی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران (نویسنده مسئول) drzeineddini@gmail.com

۲- استادیار، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

۳- استادیار، علوم دفاعی راهبردی، دانشگاه جامع امام حسین (علیه‌السلام)، تهران، ایران

مقدمه

کشورها با توجه به محیط‌های پر چالش امروزی، در طراحی راهبرد دفاعی خود باید آمادگی دفاعی خود را به‌نوعی لحاظ نمایند تا توان دفاع در همه ابعاد را در جهت تحقق اهداف و منافع ملی داشته باشند. تعالیم عالیه اسلام، بازدارندگی از طریق کسب آمادگی به‌منظور ایجاد رعب و وحشت در دل دشمنان را توصیه کرده است. «وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ» (سوره مبارکه انفال: آیه ۶۰) در همین رابطه حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) می‌فرماید: «هر ملتی اگر بهترین آرمان‌ها را هم داشته باشد، بهترین ذخایر و منابع ثروت مادی و معنوی را داشته باشد، اما نتواند از خودش، از حیثیتش، از شخصیتش، از استقلالش دفاع کند، هیچ امیدی به آینده و رسیدن به هدف‌های خود نخواهد داشت». (۱۳۷۶/۸/۱) همچنین معظم‌له در همین رابطه می‌فرماید: «دفاع، جزیی از هویت یک ملت زنده است. هر ملتی که نتواند از خود دفاع بکند، زنده نیست. هر ملتی هم که به فکر دفاع از خود نباشد و خود را آماده نکند، در واقع زنده نیست». (۱۳۶۸/۸/۲۹)

آنچه شاهد بودیم، نقش سازمان‌های نظامی جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان بازوی قدرتمند این نظام در دفاع از منافع و اهداف ملی کشور بسیار حائز اهمیت بوده، چنانکه در طی هشت سال دفاع مقدس و پس از آن تاکنون، اقتدار سازمان‌های نظامی جمهوری اسلامی ایران، ضمن محافظت از کشور در برابر گزند دشمنان قسم‌خورده انقلاب اسلامی، موجب حفظ و ارتقاء امنیت ملی گردیده و بازدارندگی در همه ابعاد و جوانب را محقق نموده است.

قدر مسلم یکی از ابزارهای موردنیاز جهت پیشرفت و پویایی در هر سازمان، ارزیابی و سنجش کارکردها در آن سازمان است؛ در سازمان‌های نظامی جمهوری اسلامی ایران که از پیچیدگی و گستردگی خاصی برخوردار می‌باشند، ارزیابی و سنجش کارکردها موجب بهبود عملکرد سازمان گردیده و با توجه به رسالت اصلی این سازمان‌ها که حفظ و صیانت از نظام جمهوری اسلامی ایران در ابعاد مختلف است، افزایش توان نظامی و درنهایت بازدارندگی همه‌جانبه را تداوم خواهد بخشید.

مسئلاً حفظ و افزایش سطح توان (قدرت) سازمان‌های نظامی جمهوری اسلامی ایران بدون سنجش و ارزیابی مداوم و مستمر این توان (قدرت) در جهت توسعه محاسن و همچنین رفع معایب و نواقص احتمالی آن، میسر نیست. از سوی دیگر این سنجش و ارزیابی بدون در دست

داشتن الگوی مناسب امکان‌پذیر نخواهد بود. لذا ارائه الگوی مناسب جهت انجام این مهم، علاوه بر؛ تسهیل فرایند طرح‌ریزی و هدایت، هدفمند شدن تخصیص منابع، تقویت محاسن و رفع معایب و نواقص سازمان‌های نظامی و تسهیل و تسریع در پاسخگویی به تهدیدات، می‌تواند معیار بسیار مطلوبی جهت بررسی کیفیت و کمیت قدرت این نیروها در راستای تحکیم و تثبیت بازدارندگی همه‌جانبه کشور فراهم نماید.

عدم تبیین الگوی مناسب منطبق با شرایط فعلی منطقه‌ای و جهانی، آسیب‌های متعددی را متوجه کشور خواهد نمود. از جمله این آسیب‌ها می‌توان به سردرگمی در تعیین اولویت‌ها، نداشتن برآورد و پیش‌بینی صحیح از توان واقعی نیروهای مسلح در مواجهه با حوادث پیش رو، انفعال احتمالی در مقابل اقدامات تهدیدآمیز، عدم پیوستگی و هم‌افزایی در اقدامات راهبردی و کلان مملکتی، احتمال ورود به جنگی ناخواسته و در مجموع بالا رفتن هزینه‌های مادی و معنوی کشور اشاره نمود.

لذا با توجه به مبانی دینی تدوین این الگو می‌تواند گزینه مناسبی در جهت ایجاد آمادگی مواجهه با تهدیدات منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای قلمداد گردد.

اگرچه الگوهای تجربی ارزیابی و سنجش توان (قدرت) سازمان‌های نظامی جمهوری اسلامی ایران در قالب طرح‌های دفاعی ارائه گردیده است ولی تاکنون به صورت علمی به این موضوع پرداخته نشده است. بدین منظور این تحقیق در فرآیندی علمی، به بررسی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های توان سازمان‌های نظامی ج.ا.ایران پرداخته و الگوی مناسب جهت ارزیابی و سنجش آن ارائه نموده است.

در راستای نیل به موارد یاد شده سؤال‌های زیر طرح گردیده است:

سؤال اصلی تحقیق که ذهن محققین را به خود معطوف کرده، الگوی ارزیابی و سنجش توان سازمان‌های نظامی جمهوری اسلامی کدام است؟ و برای تحقق آن سؤالات فرعی زیر تعیین شده است.

- (۱) ابعاد ارزیابی و سنجش توان سازمان‌های نظامی جمهوری اسلامی کدامند؟
- (۲) مؤلفه‌های ارزیابی و سنجش توان سازمان‌های نظامی جمهوری اسلامی کدامند؟
- (۳) شاخص‌های ارزیابی و سنجش توان سازمان‌های نظامی جمهوری اسلامی کدامند؟

مبانی نظری

الف- پیشینه شناسی:

پژوهش‌های داخلی مرتبط با موضوع تحقیق مورد بررسی و واکاوی قرار گرفتند که در جدول زیر نمایش داده شده است. در ضمن از پژوهش‌های خارجی، موردی یافت نگردید.

جدول (۱) خلاصه بررسی نتایج پژوهش‌های داخلی

نویسنده(گان)	روش تحقیق	اهداف/سوال‌ها	نتایج
جمشید نصرت آبادی، و همکاران (۱۳۹۸)	توصیفی - تحلیلی	الگوی راهبردی ارزیابی قدرت سایبری نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران کدام است؟	منابع قدرت: فیزیکی و زیرساختی، اطلاعاتی، شناختی. ماهیت قدرت: ابزار مؤثر ارباب علیه رقبای، ابزاری راهبردی و برترساز، مبتنی بر فناوری‌های مدرن. فراهم آورنده فضای نبرد آینده. پیامدهای قدرت: بازدارندگی سایبری، اشراف اطلاعاتی، برتری عملیاتی، ارتقاء امنیت
محسن مرادیان و همکاران (۱۳۹۷)	توصیفی (موردی- زمینه‌ای)	الگوی علمی مناسب برای ارزیابی و تحلیل قدرت نظامی کشورها چگونه است؟	الگوی ارائه شده می‌تواند کاربردهایی مانند: مقایسه و تحلیل قدرت نظامی کشورهای مختلف، تحلیل قدرت نظامی کشور در تقابل با تهدیدهای بالقوه به تفکیک شاخص‌های مختلف، مقایسه توان نظامی کشور در سال‌های مختلف و داده سازی برای تدوین برنامه علمی و دقیق در رهنامه کشور داشته باشد.
کامیار حسینی و همکاران (۱۳۹۷)	توصیفی (موردی- زمینه‌ای)	الگوی راهبردی سنجش قدرت هوایی ج.ا.ایران برم بنای موازنه تأثیر بر قدرت هوایی دشمنان چگونه بایستی باشد؟	این الگو تجانس ابعاد قدرت هوایی با یکدیگر، شکل (فضای به‌دست‌آمده)، روند تغییر مؤلفه‌ها و نهایتاً تناسب مؤلفه‌ها با ابعاد قدرت هوایی جمهوری اسلامی ایران را تعیین نموده و معادله نهایی سنجش قدرت هوایی نیز از آن استخراج گردیده است.
محمدرضا آشتیانی (۱۳۹۰)	توصیفی، تحلیلی و پیمایشی	مهم‌ترین مؤلفه‌های غیر فیزیکی اثرگذار بر توان رزم کدام است؟	عناصر فردی شامل: ایمان، روحیه، نظم و انضباط و رهبری و عناصر سازمانی شامل: مدیریت و فرماندهی، سازمان‌دهی، آموزش و دانش‌محوری هست.

نویسنده (گان)	روش تحقیق	اهداف/سوال‌ها	نتایج
سید هادی زرقانی (۱۳۸۷)	توصیفی - تحلیلی	چهار عوامل و متغیرهایی را می‌توان به‌عنوان شاخص و معیاری برای ارزیابی قدرت نظامی کشورها در نظر گرفت.	عوامل شامل: تعداد و ترکیب نیروی نظامی کشورها، تسلیحات، تجهیزات و فناوری‌های نظامی، بودجه و هزینه‌های نظامی. متغیرها شامل: تعداد هواپیماهای جنگی، تعداد کارکنان نیروهای مسلح به‌صورت درصدی از مجموع جمعیت، مجموع هزینه‌های نظامی، تعداد کارکنان نیروی هوایی، تعداد کارکنان نیروی دریایی، تعداد کارکنان نیروی زمینی و تعداد شناورهای رزمی زیردریایی.
محسن مرادیان (۱۳۸۷)	توصیفی - تحلیلی	۱- شاخص‌های اصلی سنجش قدرت نظامی کشورها کدام اند ۲- آیا استفاده از شاخص‌های فراوان برای سنجش قدرت نظامی کشورها و دقت برآوردها می‌افزاید؟	۱- نیروی انسانی، بودجه دفاعی، رهنامه، آموزش و سازمان‌دهی، ظرفیت نوآوری، صنایع نظامی، زیرساخت. ۲- استفاده از شاخص مای فراوان برای سنجش قدرت نظامی کشورها بر دقت برآوردها نمی‌افزاید و تنها اطمینان تحلیلگران نسبت به یافته‌های خود را افزایش می‌دهد.
محمدرضا میرزاامینی (۱۳۸۷)	توصیفی - تحلیلی	الگوی ارزیابی قدرت دفاعی چیست؟	سه موضوع حیاتی و زنجیره‌وار منابع راهبردی، توانایی تبدیل منابع و شایستگی‌های رزمی و نظامی.

اگرچه موضوع این تحقیق با عنوان برخی از پیشینه‌ها تحقیق قرابت دارد، ولی سؤالات آن به‌روشنی تفاوت‌های آن را با موضوعات مختلف پیشینه‌ها روشن می‌کند. در حال ضمن تأکید بر نقش تحقیقات پیشین در دانش‌افزایی، اغلب پیشینه‌ها به‌صورت تک‌بعدی به موضوع پرداخته‌اند لیکن تحقیق حاضر با در نظر گرفتن تهدیدات پیش‌رو و با نگاه بازدارندگی همه‌جانبه، به تمام جوانب ارزیابی و سنجش توان سازمان‌های نظامی پرداخته است بنحوی که می‌تواند قابلیت کاربردی و اجرایی در صحنه عمل را فراهم آورد.

ب- مفهوم شناسی:

الگو: مدل یا الگو تصویری است که از واقعیت‌ها و روابط موجود گرفته شده و نشانگر متغیرهای موجود، نحوه ارتباط آن‌ها و نتایج حاصل از کنش و واکنش آن‌هاست. به عبارت دیگر مدل‌ها یک نمونه ساده شده از واقعیت‌ها هستند که می‌توانند مدل‌های کلامی، مدل‌های ترسیمی، مدل‌های تجسمی و یا مدل‌های ریاضی باشند. همچنین مدل‌ها تصویری از مفاهیم در ابعاد سیاسی، اقتصادی و اجتماعی می‌باشند. مدل‌ها کمک می‌کنند تا هنگام طرح‌ریزی و تصمیم‌گیری تمام عوامل و متغیرهای مؤثر و روابط آن‌ها مورد توجه قرار بگیرد (قلی‌نژاد، ۱۴۰۰: ۳۱). البته مراد محققین در این تحقیق از الگو شناسایی؛ ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌ها است.

ارزیابی رزمی

تعیین کارایی و اثربخشی به کارگیری نیرو در خلال عملیات نظامی.

ارزیابی نبرد از سه بخش اصلی زیر تشکیل می‌شود:

(۱) ارزیابی خسارات نبرد

(۲) ارزیابی تأثیرات نبرد

(۳) توصیه حمله مجدد

هدف از ارزیابی رزمی؛ شناسایی، توصیه‌ها و پیشنهادها در زمینه عملیات نظامی می

باشد. (نوروزی، بی تا: ۴۰)

ارزیابی عملیاتی

آزمایش و تجزیه و تحلیل یک وسیله مشخص آمادی یا یک سیستم.

تا آن جا که امکان دارد این کار در شرایط عملیاتی انجام می‌گیرد و اثرات آن با اقلام موجود یا

سیستم جاری مقایسه می‌شود.

در ارزیابی عملیاتی ملاحظات زیر مدنظر قرار می‌گیرد:

الف) توانایی پرسنل به منظور نگهداری و عمل کردن با این تجهیزات.

ب) اندازه و وزن.

پ) توانایی دشمن در رزم (همان).

سنجش

- عمل مقایسه و اندازه‌گیری را سنجش گویند. (نوروزی، بی تا: ۲۷۰)

- محاسبه و اندازه‌گیری قدرت و طرح فرمولی که بتوان با آن بین کشورها در یک زمان معین و یا بین وضع یک کشور در دوره متفاوت مقایسه به عمل آورد. (زهدی نسب و همکاران، ۱۴۰۱: ۴۴)

توان

- توان یا قدرت نظامی، قدرتی است که در اختیار فرمانده یک یگان بوده و او می‌تواند از این قدرت برای از بین بردن دشمن و انجام مأموریت در میدان رزم استفاده نماید. (رستمی، ۱۳۸۰: ۲۸۹)

توان رزمی

مجموعه عوامل فیزیکی و غیرفیزیکی موجود با کارایی لازم بوده که ترکیب و تلفیق مناسب و کاربرد صحیح آنها در انجام موفقیت آمیز مأموریت مؤثر می‌باشد. (نوروزی، بی تا: ۱۷۱)

سازمان نظامی

به سازمان یا گروهی از سازمان‌های دولتی اطلاق می‌شود که به وسیله قانون اساسی و به‌طور دائمی تأسیس شده، انواع خاصی از تسلیحات و تجهیزات را به‌طور انحصاری در اختیار دارد و مسئولیت دارد تا برای دفع یا بازداشتن هر چیز یا هر کسی که تهدیدی برای موجودیت کشور ملی (یعنی محدوده‌ای که با مرزهای سرزمینی شناسایی شده، مشخص می‌شود) و منافع شهروندان آن به‌شمار می‌آید، به‌گونه‌ای مقید و کنترل شده، خشونت یا نیروی اجبار را به‌کار گیرد.

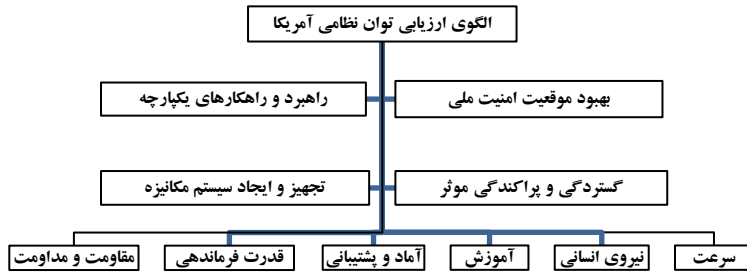
فلسفه وجودی و کارکرد اصلی سازمان نظامی در هر جامعه‌ای عبارتست از جنگیدن و کسب پیروزی در جنگ، برای حفظ امنیت یا کسب اهداف سیاسی، این کارکرد، در عین حال، اولین ویژگی آن نیز هست و آن را تا اندازه زیادی از سایر سازمان‌های اجتماعی جدا می‌کند. مأموریت اصلی سازمان‌های نظامی جدید در عصر هسته‌ای، مأموریت بازدارندگی است. (نوروزی، بی تا: ۲۵۶-۲۵۷)

الگوهای ارزیابی توان (قدرت) نظامی در کشورهای مختلف

الف- الگوی ارزیابی توان نظامی ایالات متحده آمریکا:

در یک سامانه تحلیل‌گر و پویا عوامل اثرگذار بر توان نظامی به مورد اجرا درآمد که مدیران و فرماندهان عمده برای بررسی سیستم توان دفاعی ایالات متحده اقدامات اطلاعاتی را در زمینه ارزیابی آن انجام دادند و اطلاعات به‌دست‌آمده در این تبادل اطلاعاتی به‌منظور ارتقاء و توسعه راه‌کارها و روش‌هایی با مقیاس‌هایی بزرگ برای رهبری و مدیریت توان نظامی مورد استفاده قرار گرفتند. این الگو ارزیابی توان نظامی دربرگیرنده و شامل ۱۰ بخش است که تعامل و اثر متقابل کارکنان و تجهیزات را نشان می‌دهد و توسعه بیشتر و استفاده از این الگو به‌منظور هدایت توان

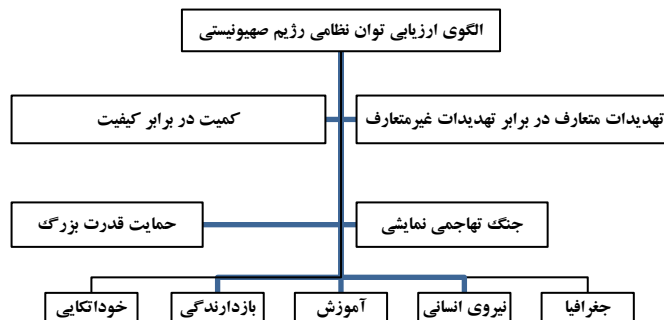
نظامی، فرماندهان را در تصمیم‌گیری و تعیین تأثیر تغییرات اعمال‌شده در روش‌ها به توانمندی کمک می‌کند. (زه‌دی نسب و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۱۱)

شکل (۱) الگوی ارزیابی توان نظامی آمریکا

ب- الگوی ارزیابی توان نظامی رژیم صهیونیستی:

با توجه به این‌که رژیم صهیونیستی در آینده هم چنان با تهدید واقعی مواجه خواهد شد، طراحان نظامی رژیم صهیونیستی را به تدوین مجموعه‌ای از مفاهیم اساسی امنیت نظامی متقاعد نموده است. از یک سو این مفاهیم پاسخ رژیم صهیونیستی به محیط جغرافیایی، سیاسی و منابعی بود که در آن حیات داشت و از سوی دیگر مفاهیم مزبور بر اساس تجربیات دولت در زمان جنگ و صلح شکل گرفته بود. از آنجاکه این مفاهیم در مقاطع زمانی مختلف به وجود آمده‌اند و در یک مجموعه مرتبط باهم ادغام نشده‌اند، نمی‌توان آن‌ها را نظریه‌ای منسجم و نظام‌مند درباره توان نظامی نامید. مفاهیم فوق که همگی به‌طور مستقیم و یا غیرمستقیم بر چگونگی توان نظامی با در نظر گرفتن امنیت نظامی ارتباط دارند را می‌توان بدون نظم خاصی به‌عنوان متمایز سازمان‌دهی نمود که عبارت‌اند از: جغرافیایی، نیروی انسانی، کمیت در برابر کیفیت، جنگ تهاجمی نمایشی، بازدارندگی، تهدیدات متعارف در برابر تهدیدات غیرمتعارف، خوداتکایی و حمایت قدرت بزرگ و آموزش (زه‌دی نسب و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۱۲)

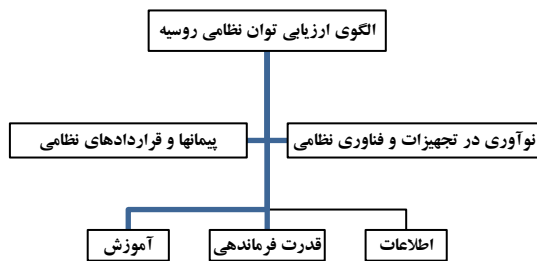

شکل (۲) الگوی ارزیابی توان نظامی رژیم صهیونیستی

ت- الگوی ارزیابی توان نظامی روسیه:

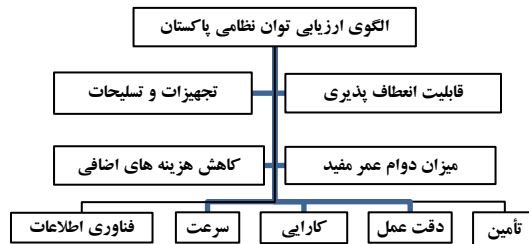
ایجاد یک نظام جدید سیاسی و اقتصادی و در کنار آن تقویت قوای نظامی و دفاعی پس از شوری سابق بود اما باتدبیر هدفمند و برنامه‌ریزی‌شده رهبران نظامی این کشور و تدوین آموزه (دکترین) نظامی هدفمند و به‌روز، در حال رساندن خود به جایگاه قبلی است و مؤلفه‌هایی که کشور روسیه برای پیشبرد توان نظامی خود مدنظر دارد موارد زیر را شامل می‌شود (زهدی نسب و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۱۲)

شکل (۳) الگوی ارزیابی توان نظامی روسیه

ج- الگوی ارزیابی توان نظامی پاکستان:

دولت پاکستان به‌منظور افزایش توان نظامی خود در وضعیت کنونی منطقه و جهان اقدام به خرید گسترده در زمینه‌های مختلف نظامی نموده است این کشور در جهت افزایش توان نظامی خود مواردی را مدنظر قرار داده که عبارت‌اند از: تجهیزات و تسلیحات نظامی، فناوری اطلاعات، قابلیت انعطاف‌پذیری، دقت عمل، تأمین، سرعت، کارایی، کاهش هزینه اضافی، میزان دوام و عمر مفید (زهدی نسب و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۱۳)

شکل (۴) الگوی ارزیابی توان نظامی پاکستان

چ- الگوی ارزیابی توان نظامی چین:

چین به منزله قدرت تعیین کننده در نظام بین المللی و تعاملات راهبردی- امنیتی کنونی به شدت برای تحمیل اراده و خواست خود و تأثیرگذاری بر رفتار گروه های دوست، دشمن و بی طرف برای دستیابی به اهداف ملی و ارتقای امنیت مدنظر خود، کوشیده است و در این زمینه با توجه به مسئله تعیین کننده انقلاب در امور نظامی، این امر، اهمیتی دوچندان پیدا کرده است.

چین با وجود جمعیت زیاد و فقر نسبی در دهه ۱۹۸۰ به تلاشی وسیع تر از دهه های پیشین برای نوسازی دفاع کشور، از پیشرفت مجموع ساختار اقتصادی آن جدا نیست و داشتن یک نیروی نظامی قوی و نوین مستلزم برخورداری از زیربنای اقتصادی و علمی و فنی پیشرفته و مستلزم برخورد از زیربنای اقتصادی و علمی و فنی پیشرفته و مستقل است (امیدوار نیا، ۱۳۷۰:۷).
مؤلفه هایی که کشور چین برای ارزیابی توان نظامی خود مدنظر دارد موارد زیر را شامل می شود:

شکل (۵) الگویی ارزیابی توان نظامی چین

ح- الگویی ارزیابی توان نظامی انگلستان و فرانسه:

این کشورها به منظور منبع یابی و آگاهی از فناوری های پیشرفته تسلیحاتی، نحوه انتقال فناوری و خرید سلاح، شناسایی کشورهای سازنده، پی بردن به وضعیت تسلیحاتی کشورهای رقیب و منابع آنها کوشش های فراوانی انجام می دهند و ارتش های انگلستان و فرانسه که از توان نظامی بهتری نسبت به سایر کشورها آنچه در رسیدن به الگوی مناسب و تأمین توان نظامی مناسب و در نهایت قابلیت های مورد نیاز برای انجام وظایف و مأموریت های نیروهای مسلح بسیار مهم و حیاتی است، مدنظر قرار دادن سلاح و تجهیزات است، این منطق و نظم، حاکم بر فرآیندی است که خروجی آن منجر به الگوی سلاح و تجهیزات می شود. متخصصین انگلیسی و فرانسوی عقیده دارند که این فرآیند باید طوری طراحی و اجرا شود که عناصر و عوامل حیاتی مانند تعیین دقیق نیاز، ارتباطات با سایر سامانه ها، تحلیل مأموریت ها، سناریو و پشتیبانی و... دقیقاً در محل خود مورد بررسی دقیق قرار گرفته و در نهایت خروجی فرآیند بتواند با کمترین هزینه و بیشترین کارایی و اعتماد ما را به یک الگوی مناسب سلاح و تجهیزات در راستای دستیابی به توان نظامی مناسب رهنمون گرداند. ارتش کشورهای انگلستان و فرانسه به عنوان یک نیروی آماده در این زمینه

از موقعیت مناسبی برخوردار دارند این کشورها به‌منظور کسب افزایش توان نظامی خود توجه خاصی به مؤلفه تجهیزات و سلاح‌ها دارند و در این زمینه مسئله تأمین برای این کشورها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. فرآیند تأمین در ارتش انگلستان و فرانسه به این صورت تعریف شده است (زه‌دی نسب و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۱۴)

شکل (۶) الگوی ارزیابی توان نظامی انگلیس و فرانسه

مقایسه مؤلفه‌های ارزیابی توان نظامی سامانه‌های نظامی برخی کشورهای جهان اطلاعات

موردنیاز در این تحقیق به‌صورت جدول در ادامه نشان داده می‌شود.

جدول (۲) مقایسه مؤلفه‌های ارزیابی توان نظامی برخی کشورهای جهان

مؤلفه‌ها	آمریکا	رژیم صهیونستی	پاکستان	انگلستان	فرانسه	چین	روسیه
لجستیک و دستگاه‌های مکانیزه	*			*	*		
فناوری‌های نظامی	*			*	*	*	*
تسلیحات و تجهیزات	*	*	*	*	*	*	
نیروی انسانی و کارایی	*	*	*			*	*
قدرت فرماندهی	*	*			*	*	*
آموزش و رزمایش‌های نظامی	*	*		*	*	*	*
بازدارندگی		*					
بازسازی							
اطلاعات، تأمین و فناوری اطلاعات	*	*	*	*	*	*	*
پیمان‌ها و قراردادهای نظامی						*	*
بودجه	*			*	*	*	
قابلیت انعطاف‌پذیری		*	*				

(زه‌دی نسب و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۱۵)

جمع‌بندی:

با توجه به مقایسه ارزیابی توان نظامی تعدادی از کشورهای ذکر شده در این تحقیق می‌توان گفت که؛ مفهوم توان نظامی به‌عنوان قدرت ملی، در درک این نکته نهفته است که سازمان‌های نظامی اکثر این کشورها، منابع ملی را دریافت و آن‌ها به توانمندی‌های مشخص (توان نظامی) تبدیل می‌نمایند. این نوع توانمندی به آن میزان که رهبران کشور را قادر می‌سازد خواسته خود را بر دشمن موجود و بالقوه تحمیل کنند، کارآمد است به‌این‌ترتیب، چارچوب منطقی که برای بررسی توان نظامی در این‌گونه کشورها می‌توان تهیه کرد و برای بررسی این‌که مؤسسات نظامی چگونه نیروهای نظامی خود را آماده نگه می‌دارند، به مؤلفه‌هایی هم‌چون؛ تسلیحات و تجهیزات، آموزش، فناوری نظامی، فرماندهی و مدیریت، اطلاعات، بودجه و نیروی انسانی که در توان نظامی کشورها مشترک می‌باشند، اشاره شده است.

سنجش توان (قدرت) نظامی در آمریکا

دکتر جیمز جی کارافانو معاون رئیس‌جمهور، آمریکا در مقاله‌ای با عنوان «اندازه‌گیری قدرت نظامی» در فصلنامه مطالعات راهبردی در پاییز ۲۰۱۴ میلادی برای سنجش و ارزیابی قدرت نظامی پس از بررسی‌های متعدد به نتیجه ذیل اشاره دارد. مطالعات سیاست خارجی و دفاعی پس از جنگ جهانی دوم و پایان جنگ سرد، واشنگتن دوباره در وضعیت راهبردی قرار داشت. در طول چنین دوره‌های تردید، هنگامی که تصمیم‌گیرندگان ملی و رهبران اندیشه فاقد یک چارچوب راهبردی پذیرفته‌شده بی‌سابقه‌ای نیاز به ابزارهایی وجود دارد که ارزیابی استاندارد قدرت نظامی آمریکا را طی زمان ارائه می‌دهند. یک مبانی مشترک که توصیف می‌کند قدرت ایالات متحده در رابطه با منافع حیاتی خود چقدر قدرت دارد و می‌تواند به بحث در مورد قدرت دفاعی کافی کمک کند، از این‌رو حسابرسی از امور مالی دفاعی به‌عنوان اولین گام تحریک‌کننده در تعادل در بودجه دفاعی عمل می‌کند.

طی دوره گذشته سیاست‌گذاران برای تصمیم‌گیری در مورد این‌که ایالات متحده چه مقدار باید نیروهای نظامی، سلاح، سامانه‌ها، پایگاه - باید برای محافظت از منافع حیاتی و ملت بعد از جنگ جهانی دوم باید داشته باشد. تنها بعد از این درگیری، در فرهنگ راهبردی آن اتفاق نظر وجود داشت که ایالات متحده به یک قدرت جهانی با منافع جهانی تبدیل شده بود. در طول جنگ جهانی دوم، ارتش آمریکا ظرفیت قابل‌تحسینی برای تعیین میزان خودکفایی نظامی به‌طور خاص، ایجاد

کرد. به‌عنوان یک مورخ، پل کندی در مهندسی پیروزی، نیروهای مسلح روش‌های تحقیق و تحلیل سامانه‌ها را برای تعیین ارزش بهینه سود در نیروها و تاکتیک‌ها را به کار گرفتند.

مرکز مطالعات تاریخ نظامی واشنگتن تقریباً در هر جبهه برای تعیین نقش‌های نظامی و مأموریت‌های نظامی، ماهیت تهدید شوروی و پتانسیل ثبات در هر صحنه بزرگ که ممکن است نیروها مستقر شوند، نبود. همان‌طور که تصمیم‌گیرندگان ما در مورد ارائه ترکیب قوی از نیروهای هسته‌ای و معمولی به‌عنوان یک بازدارنده در برابر گسترش شوروی شروع به حرکت کردند، عملکرد کمی‌سازی الزامات توان نظامی ما به یک فعالیت عملی‌تر شد. سابقه طولانی رابرت مک نامارا به‌عنوان وزیر دفاع، به‌ویژه در نهادینه کردن اندازه‌گیری قدرت سخت برای تعیین مناسب و کافی آن به‌عنوان جزئی از راهبرد ملی تأثیرگذار بود. تیم مک نامارا از جمله آن سی بود. پس از جنگ برای حفظ ظرفیت نظامی برای انجام تحلیل‌های عملیاتی در سطح بالا و نیز پیشگامان روش‌های جدید تحقیق نظامی، یک اقتصاددان به نام رند که در موسسه سیاست‌گذاری مؤثر واقع شده است.

اولین چالش در رتبه‌بندی قدرت نظامی «به شیوه‌ای که می‌تواند بر تصمیم‌گیری سیاست عمومی تأثیر بگذارد، این است که بپرسیم آیا می‌تواند به‌طور مؤثر اندازه‌گیری شود یا خیر پاسخ مثبت است. دوره معاصر» داده‌های بزرگ بیش از همیشه اطلاعات کسب می‌کند. بیشتر این اطلاعات آشکار در دسترس است که نشان می‌دهد قدرت را می‌توان به شیوه‌ای اندازه‌گیری کرد که شفاف، قابل تأیید و قابل تکرار از سال‌به‌سال باشد. مسئله دوم تصمیم‌گیری خواهد بود. هر سیستم ارزیابی باید تشخیص دهد که مؤلفه‌های مهمی وجود دارند که به‌اندازه کافی قابل‌اندازه‌گیری نیستند و هر چیزی که اندازه‌گیری شود ممکن است برای تصمیم‌گیرندگان حیاتی نباشد.

یک رویکرد ممکن است برای ارزیابی قدرت نظامی فقط از نظر حفاظت از منافع حیاتی ما باشد، سپس درجه‌بندی آن توانایی در برابر یک استاندارد بالا و سنگین مانند ظرفیت کافی برای انجام هم‌زمان دو عملیات نظامی اصلی سپس، این اقدام ممکن است محدود به عناصر قابل‌تعریف قدرت نظامی باشد - آنچه ارتش آمریکا آن را «توانایی نظامی» توصیف می‌کند؛ یعنی، توانایی دستیابی به یک هدف معین زمان جنگ (به دست آوردن جنگ یا نابودی یک مجموعه هدف).

شامل چهار جز اصلی است: ساختار نیرو، مدرن‌سازی، آمادگی و پایداری.

(۱) ساختار نیرو - تعداد، اندازه و ترکیب واحدهایی که نیروهای دفاعی ما را تشکیل می‌دهند.

(۲) مدرنیزاسیون صنعتی - پیچیدگی فنی نیروها، واحدها، دستگاه‌های سلاح و تجهیزات.

(۳) آمادگی واحد - توانایی ارائه قابلیت‌ها موردنیاز فرماندهان جنگی برای اجرای مأموریت‌های محوله. این امر از توانایی هر واحد برای ارائه خروجی‌های طراحی شده است.

(۴) حفظ پایداری - توانایی حفظ سطح و تداوم فعالیت عملیاتی برای دستیابی به اهداف نظامی. پایداری، تابعی از تأمین و حفظ آن سطوح از نیروهای آماده و مواد لازم برای پشتیبانی از تلاش نظامی است. (زهدي نسب و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۱۷-۱۱۶)

چارچوب نظری

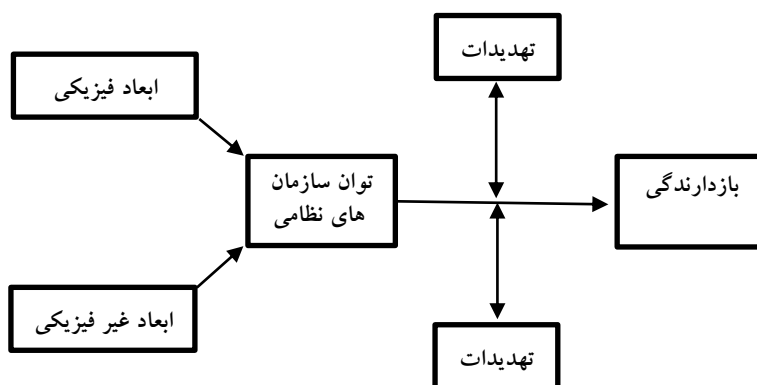
دفاع در جمهوری اسلامی ایران؛ بر پایه دین مبین اسلام استوار می‌باشد که این مهم بارها در کلام امام خمینی^(ره) و امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) نیز جاری گردیده است.

هر یک از مکاتب و نظریه‌پردازان در پاسخ به این پرسش بنیادین که یک ملت چگونه می‌تواند قدرتمند باشد، مجموعه‌ای از شاخص‌هایی را مطرح کرده‌اند. برخی از صاحب‌نظران معتقدند معیار نهایی قدرت ملی، توانمندی نظامی است. حضرت امام خمینی^(ره) در خصوص قدرت نظامی از؛ ایمان و توکل به خداوند، تقویت بنیه دفاعی، انسجام نیروهای مسلح، خودکفایی، وفاداری، استقامت، آمادگی نظامی، مجهز شدن به سلاح‌ها و تجهیزات مناسب، تعلیمات نظامی تأکید داشتند. امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) قدرت نظامی را؛ دفاع هوشمند با اقتدار، نیروهای مسلح ایثارگر، فداکاری در دفاع برای والاترین ارزش‌های الهی، اقتدار دفاعی، دفاع از اسلام با وحدت، دفاع از منافع مشروع، دفاع و مقاومت با امکانات کم، هوشیاری و آمادگی نیروهای مسلح مطرح کردند. کسب، حفظ و ارتقاء قدرت مستلزم ارزیابی و سنجش مداوم و مستمر قدرت (توان) نظامی نیروهای مسلح می‌باشد؛ عناصر تشکیل دهنده چارچوب نظری تحقیق پیشرو عبارتند از: تعالیم اسلامی، اندیشه امامین انقلاب، مدل‌های رایج سنجش قدرت نظامی، معیارهای سنجش توانایی نظامی برخی از کشورها و دیدگاه جمعی از صاحب‌نظران.

مدل مفهومی

با بهره‌گیری از چارچوب نظری تحقیق و انجام جلسات خبرگی، همانطور که در مدل ذیل ملاحظه می‌گردد، عوامل موثر بر شکل‌گیری توان سازمان‌های نظامی (متغیر مستقل کلان) شامل دو دسته عوامل فیزیکی (محسوس) و غیر فیزیکی (غیر محسوس) هستند. به هر میزان که توان سازمان‌های نظامی افزایش یابد بازدارندگی نیز افزایش می‌یابد. البته در این بین متغیر مداخله‌گر

تهدیدات به شدت ایفای نقش دارد. هم بر توان سازمان‌های نظامی اثرگذار است و هم از توان سازمان‌های نظامی اثرپذیر است.

شکل (۷) مدل مفهومی

روش‌شناسی تحقیق

نوع پژوهش توسعه‌ای- کاربردی است که با رویکرد آمیخته و تکنیک توصیفی - تحلیلی انجام گردیده است. قلمرو زمانی گردآوری داده‌های از پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ تا ۱۴۰۱ است. نتایج آن با فرض پایداری و ثبات نسبی شرایط محیطی تا افق ۱۴۱۲ قابل استناد است. قلمرو مکان جمع‌آوری داده‌ها دانشگاه‌ها و مراکز علمی معتبر در جمهوری اسلامی ایران و از نظر مکان، کاربرد این تحقیق در محدوده کشور ایران است. قلمرو موضوعی پژوهش در حوزه نظامی است. جامعه آماری این تحقیق شامل سازمان‌های نظامی با حجم نمونه آماری تعداد ۷۰ نفر که به روش نمونه‌گیری گزینشی انتخاب شده‌اند. جهت جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات از روش کتابخانه‌ای بوسیله ابزارهای؛ فیش‌برداری، کتاب‌های علمی و تخصصی، مقالات علمی و پژوهشی و سایت‌های اینترنتی آکادمیک، آرشیو سازمان‌های رسمی و اسناد و مدارک دست اول و روش میدانی با ابزار مصاحبه و پرسشنامه استفاده شده است. پرسش‌نامه تحقیق حاضر پس از ۸ جلسه خبرگی و احراز روایی، با احصاء ۱۸۴ عامل تأثیرگذار (شامل ۱۰ بعد، ۳۵ مؤلفه و ۱۳۹ شاخص) به تأیید رسید. سپس بر اساس طیف لیکرت با مقیاس گزینه‌ای از خیلی زیاد تا خیلی کم، در بین جامعه نمونه توزیع گردید. پایایی نیز با بهره‌گیری از فرمول "آلفای کرونباخ" و اخذ عدد ۰/۸۵ محرز گردید. (چون بالای ۰/۷۵ است) برای تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده ضمن به‌کارگیری روش‌های تحلیل اسنادی و تحلیل نخبگی، از روش‌های آمار توصیفی استفاده شده

است. در آمار توصیفی از شاخص‌های گرایش مرکزی مانند میانگین، جدول‌های توزیع فراوانی و درصدها و نمودارهای مربوط به آنها استفاده شده است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

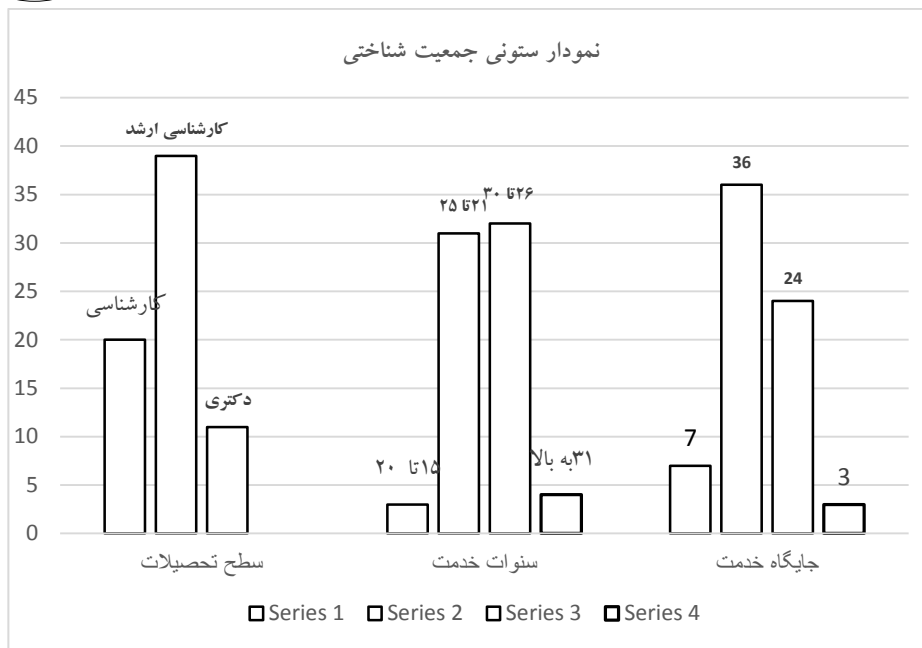
تجزیه و تحلیل جمعیت شناختی

جدول (۳): جدول توزیع فراوانی سطح تحصیلات، سنوات خدمت و جایگاه شغلی

ویژگی	فراوانی ۱	درصد ۲	درصد معتبر ۳	درصد تجمعی ۴
سطح تحصیلی	کارشناسی	20	28.6	28.6
	کارشناسی ارشد	39	55.7	84.3
	دانشجوی دکتری	11	15.7	100.0
سنوات خدمت	15 تا 20	3	4.3	4.3
	21 تا 25	31	44.3	48.6
	26 تا 30	32	45.7	94.3
	31 به بالا	4	5.7	100.0
جایگاه خدمتی	16	7	10.0	10.0
	17	36	51.4	61.4
	18	24	34.3	95.7
	19	3	4.3	100.0

1. Frequency
2. Percent
3. Valid Percent
4. Cumulative Percent

نمودار (۱) توزیع فراوانی سطح تحصیلات، سنوات خدمت و جایگاه شغلی

جدول (۴) و نمودار (۱) نشان دهنده این است که جامعه آماری؛ با توجه به سطح تحصیلات، سنوات خدمت و جایگاه خدمتی، از میزان درک و اطلاعات کافی و اشراف لازم درخصوص موضوع پژوهش برخوردار می‌باشند و مبین این واقعیت است که نمونه آماری (۷۰ نفر) از شایستگی لازم برای این تحقیق برخوردار هستند. این موضوع بر روایی و اعتبار تحقیق صحه می‌گذارد.

ب- تجزیه و تحلیل سایر داده‌ها

تجزیه و تحلیل ابعاد ارزیابی و سنجش توان سازمان‌های نظامی ج.ا.ایران (پاسخ سوال ۱)

جدول (۴): تجزیه و تحلیل ابعاد ارزیابی و سنجش توان سازمان‌های نظامی ج.ا.ایران

نتیجه	Sig	t	میانگین	میزان موافقت					ابعاد
				خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
تأیید	0/000	25/120	4/6377	65/7	30/0	2/9	0/0	0/0	زمینی
تأیید	0/000	32/039	4/7681	77/1	20/0	1/4	0/0	0/0	دریایی
تأیید	0/000	33/934	4/7971	80/0	17/1	1/4	0/0	0/0	هوایی و پدافند
تأیید	0/000	31/521	4/7143	71/4	28/6	0/0	0/0	0/0	سایبری
تأیید	0/000	43/455	4/8551	84/3	14/3	0/0	0/0	0/0	هوافضا

ایمان	0/00	26/452	4/7143	0/0	74/3	24/3	1/4	0/0
فرماندهی	0/000	40/302	4/8286	82/9	17/1	0/0	0/0	0/0
روحیه	0/000	30/894	4/7429	75/7	22/9	1/4	0/0	0/0
آموزش	0/000	29/523	4/7143	72/9	25/7	1/4	0/0	0/0
انضباط	0/000	26/344	4/6714	70/0	27/1	2/9	0/0	0/0

با توجه به مقادیر بدست آمده کلیه میانگین‌ها بالای عدد ۴ می‌باشد یعنی در پاسخ‌های نمونه آماری به ابعاد؛ توافق نسبی وجود دارد. به عبارتی، پاسخ‌دهندگان به ابعاد؛ بیشتر گزینه‌های زیاد(۴) و خیلی زیاد(۵) را انتخاب کرده‌اند. همچنین با توجه به مقدار t که همگی خارج از بازه ۱.۹۶ و -۱.۹۶ هستند و نیز مقادیر sig که همگی پایین‌تر از ۰.۰۱ است به احتمال ۹۹ درصد کلیه ابعاد ارزیابی و سنجش توان سازمان‌های نظامی ج.ا.ایران توسط نمونه آماری (۷۰ نفر) تأیید شده‌اند.

تجزیه و تحلیل مؤلفه‌های ارزیابی و سنجش توان سازمان‌های نظامی ج.ا.ایران (پاسخ سوال ۲)

به علت ازدیاد حجم تجزیه و تحلیل داده‌ها و جداول مرتبط، از طرفی محدودیت ظرفیت مقاله، برای نمونه به ارائه تجزیه و تحلیل کامل مولفه‌ها و شاخص‌های بعد زمینی بسنده شده است. خلاصه تجزیه و تحلیل سایر مولفه‌ها و شاخص‌ها در جدول (۷) نشان داده شده است.

جدول (۵): جدول تجزیه و تحلیل مؤلفه‌های ارزیابی و سنجش توان سازمان‌های نظامی ج.ا.ایران در بعد زمینی

نتیجه	Sig	t	میانگین	میزان موافقت					مؤلفه‌ها
				خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
تأیید	0/000	26/93	4/696	71/4	24/3	2/9	0/0	0/0	یگان‌های رزمی
تأیید	0/000	23/42	4/565	58/6	37/1	2/9	0/0	0/0	یگان‌های پشتیبانی رزمی
تأیید	0/000	21/21	4/551	60/0	32/9	5/7	0/0	0/0	یگان‌های پشتیبانی خدمات رزمی

با توجه به مقادیر بدست آمده کلیه میانگین‌ها بالای عدد ۴ می‌باشد یعنی در پاسخ‌های نمونه آماری به مولفه‌ها؛ توافق نسبی وجود دارد. به عبارتی، پاسخ‌دهندگان به مولفه‌ها؛ بیشتر گزینه‌های زیاد(۴) و خیلی زیاد(۵) را انتخاب کرده‌اند. همچنین با توجه به مقدار t که همگی خارج از بازه ۱.۹۶ و -۱.۹۶ هستند و نیز مقادیر sig که همگی پایین‌تر از ۰.۰۱ است به احتمال ۹۹ درصد کلیه مؤلفه‌های الگوی ارزیابی و سنجش توان سازمان‌های نظامی ج.ا.ایران توسط نمونه آماری (۷۰ نفر) تأیید شده‌اند.

تجزیه و تحلیل شاخص‌های ارزیابی و سنجش توان سازمان‌های نظامی ج.ا.ایران مرتبط با مولفه‌های بعد زمینی (بخشی از پاسخ سوال ۳)

جدول (۶): جدول تجزیه و تحلیل شاخص‌های ارزیابی و سنجش توان سازمان‌های نظامی ج.ا.ایران مرتبط با

مولفه‌های بعد زمینی

نتیجه	Sig	t	میانگین	میزان موافقت					شاخص‌ها	مؤلفه‌ها
				خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم		
تأیید	0/000	16/36	4/41	48/6	44/3	4/3	0.0	1/4	تعداد قرارگاه- های منطقه‌ای و عملیاتی	یگان رزمی
تأیید	0/000	12/73	4/29	48/6	34/3	11/4	4/3	0.0	تعداد یگان- های زرهی	
تأیید	0/000	19/17	4/38	42/9	50/0	5/7	0.0	0.0	تعداد یگان- های پیاده	
تأیید	0/000	2/91	5/14	45/7	45/7	5/7	0.0	0.0	تعداد یگان- های مکانیزه	
تأیید	0/000	23/42	4/57	58/6	37/1	2/9	0.0	0.0	تعداد یگان‌های تکاور	
تأیید	0/000	28/09	4/69	68/6	27/1	1/4	0.0	0.0	تعداد یگان- های هوابرد	
تأیید	0/000	24/62	4/57	57/1	40/0	1/4	0.0	0.0	تعداد یگان- های نیروهای مخصوص	
تأیید	0/000	16/60	4/48	57/1	35/7	1/4	4/3	0.0	تعداد یگان- های نیروی ویژه	
تأیید	0/000	13/95	4/22	34/3	55/7	4/3	4/3	0.0	تعداد یگان- های احتیاط	
تأیید	0/000	20/24	4/41	44/3	50/0	4/3	0.0	0.0	تعداد یگان-	

									های توپخانه صحرائی	پشتیبانی رزمی
تأیید	0/000	31/84	4/72	71/4	27/1	0.0	0.0	0.0	تعداد یگان- های پدافند هوایی	
تأیید	0/000	26/55	4/65	64/3	31/4	1/4	0.0	0.0	تعداد یگان- های موشکی	
تأیید	0/000	28/61	4/65	64/3	34/3	0.0	0.0	0.0	تعداد یگان- های جنگال	
تأیید	0/000	35/64	4/78	77/1	21/4	0.0	0.0	0.0	تعداد یگان- های پهپادی	
تأیید	0/000	25/71	4/55	54/3	44/3	0.0	0.0	0.0	تعداد یگانهای ادوات و ضد زره	
تأیید	0/000	25/66	4/61	61/4	35/7	1/4	0.0	0.0	تعداد یگان- های اطلاعات رزمی	
تأیید	0/000	29/75	4/68	67/1	31/4	0.0	0.0	0.0	تعداد یگان- های هوانیروز	
تأیید	0/000	30/65	4/71	68/6	28/6	0.0	0.0	0.0	تعداد یگان- های جنگ نوین	
تأیید	0/000	22/88	4/54	55/7	40/0	2/9	0.0	0.0	تعداد یگان- های فاوا	
تأیید	0/000	20/83	4/46	50/0	44/3	4/3	0.0	0.0	تعداد یگان- های مهندسی رزمی	یگان پشتیبانی خدمات رزمی
تأیید	0/000	18/98	4/35	40/0	52/9	5/7	0.0	0.0	تعداد یگان- های بهداری رزمی	
تأیید	0/000	24/04	4/54	54/3	42/9	1/4	0.0	0.0	تعداد مراکز	

									پشتیبانی
تأیید	0/000	23/53	4/51	51/4	45/7	1/4	0.0	0.0	تعداد فرماندهی پشتیبانی
تأیید	0/000	20/37	4/42	45/7	48/6	4/3	0.0	0.0	تعداد مراکز اطلاعاتی
تأیید	0/000	20/55	4/51	55/7	37/1	5/7	0.0	0.0	تعداد آمادگاه‌های پشتیبانی

با توجه به مقادیر بدست آمده کلیه میانگین‌ها بالای عدد ۴ می‌باشد یعنی در پاسخ‌های نمونه آماری به شاخص‌ها؛ توافق نسبی وجود دارد. به عبارتی، پاسخ‌دهندگان به شاخص‌ها؛ بیشتر گزینه‌های زیاد (۴) و خیلی زیاد (۵) را انتخاب کرده‌اند. همچنین با توجه به مقدار t که همگی خارج از بازه ۱.۹۶ و -۱.۹۶ هستند و نیز مقادیر sig که همگی پایین‌تر از ۰.۰۱ است به احتمال ۹۹ درصد کلیه شاخص‌های ارزیابی و سنجش توان سازمان‌های نظامی ج.ا.ایران توسط نمونه آماری (۷۰ نفر) تأیید شده‌اند.

یافته‌های تحقیق

سایر مولفه‌ها و شاخص‌ها همانند مثال‌های فوق مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته که در ادامه خلاصه آن‌ها در جدول (۷) ارائه شده است. به عبارتی پاسخ هر سه سوال تحقیق احصاء شده است. جدول (۷) خلاصه سایر ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های ارزیابی و سنجش توان سازمان‌های نظامی جمهوری اسلامی

شاخص	مؤلفه	بعد
تعداد مناطق و پایگاه‌های دریایی	یگان‌های سطحی	دریایی
تعداد ناوشکن‌ها		
تعداد ناوهای موشک‌انداز		
تعداد ناوهای لجستیک و نیروبر		
تعداد شناورهای هجومی		
تعداد یگان‌های تکاور دریایی		
تعداد یگان‌های عملیات ویژه		
تعداد گردانهای موشکی ساحل به دریا		

شاخص	مؤلفه	بعد
تعداد ایستگاههای کشف و شناسایی	یگان‌های زیرسطحی	
تعداد زیر سطحی‌های سنگین		
تعداد زیرسطحی‌های نیمه سنگین		
تعداد زیرسطحی‌های سبک		
تعداد زیرسطحی‌های خیس		
تعداد زیرسطحی‌های بدون سرنشین		
تعداد تیم‌های عملیات غواصی		
تعداد بالگردها	یگان‌های هوادریا	
تعداد بال ثابت‌ها		
تعداد هواناوها		
تعداد قایق‌های پرنده		
تعداد پهپادها		
تعداد پایگاه‌های مقدم و درصد تحقق استعداد یگانی	مناطق و پایگاه- های هوایی	
تعداد پایگاه‌های شکاری و درصد تحقق استعداد یگانی		
تعداد پایگاه‌های ترابری و درصد تحقق استعداد یگانی		
تعداد موشک‌های هواپایه هوشمند		
درصد واگذاری مهمات غیر هوشمند		
تعداد واحدهای جنگال هواپایه		
تعداد مناطق، سایت‌ها و گروه‌های پدافند هوایی	مناطق سایت‌های پدافند هوایی	هوایی و پدافند
تعداد سامانه‌های کشف ارتفاع متوسط و بالا		
تعداد سامانه‌های کشف راداری و اپتیکی ارتفاع پایین		
تعداد سامانه‌های سلاح هوشمند ارتفاع متوسط و بالا		
تعداد سامانه‌های سلاح ارتفاع پایین	سامانه‌های راداری و تجهیزات فنی	
تعداد تجهیزات ارتباطی هواپایه		
تعداد تجهیزات ارتباطی زمین‌پایه		
تعداد سامانه‌های جنگال هواپایه		
تعداد سامانه‌های جنگال زمین‌پایه		
درصد تحقق روزآمد رسانی هوایی		
درصد تحقق روزآمد رسانی سامانه‌های پدافند هوایی		
میزان توان انجام عملیات شناختی	شناختی	سایبری

بعد	مولفه	شاخص
موفقیت	اطلاعاتی	تعداد سامانه‌های عملیات شناختی
		میزان توان انجام عملیات اطلاعاتی
	زیرساختی	تعداد سامانه‌های عملیات اطلاعاتی
		تعداد سامانه‌های سایبری آفندی
		تعداد سامانه‌های سایبری پدافندی
	جنگ الکترونیک	تعداد سامانه‌های آفندی جنگ الکترونیک
		تعداد سامانه‌های پدافندی جنگ الکترونیک
هوافضا	یگان موشکی	تعداد سامانه موشک‌های تاکتیکی
		تعداد سامانه موشک‌های راهبردی
	یگان پهپادی	تعداد پهپادهای انتحاری
		تعداد پهپادهای رهگیر هوایی
		تعداد پهپادهای شناسایی پنهان‌کار
		تعداد پهپادهای رزمی (بمب افکن)
		تعداد پهپادهای فریب
		تعداد پهپادهای چند منظوره
	سامانه ماهواره	تعداد سامانه ماهواره‌های سازمانی
		تعداد سامانه ماهواره‌های غیر سازمانی
ایمان	تعهد و بصیرت دینی	میزان باور قلبی به وحدانیت، پیامبر، ائمه معصومین و ولایت فقیه
		میزان توکل به خداوند متعال
		میزان تقوا
		میزان انقلابی‌گری
		میزان حق‌طلبی
	جهاد در راه خدا و شهادت طلبی	میزان جهاد با نفس
		میزان اعتقاد به معاد
	عمل به تکلیف	میزان صبر و شکیبایی در برابر مشکلات
		میزان رعایت عدل و انصاف
		میزان رضا و تسلیم
	صبر و استقامت	میزان پایداری در مصائب و مشکلات
		میزان آستانه تحمل
	فرماندهی	محبوبیت و نفوذ

شاخص	مولفه	بعد
میزان صداقت در گفتار و رفتار		
میزان تواضع و فروتنی		
میزان تعهد به رشد افراد		
توان شناسایی افراد مستعد	کادر سازی (همتا پروری)	
توان فراهم کردن میدان عمل برای کارکنان		
توان تشویق و ترغیب دیگران		
میزان تکلیف محوری	مدیریت جهادی	
میزان سخت کوشی		
اهل فکر و اندیشه بودن	مهارت در فرماندهی	
توان تبیین اهداف، طرح ریزی و برنامه ریزی		
قدرت تصمیم گیری و پیاده سازی	تدبیر و تصمیم- گیری	
توان بهره گیری از خرد جمعی		
توان نظارت و پیگیری		
میزان داشتن چشم انداز	آینده نگری و دور اندیشی	
میزان برنامه محور بودن		
میزان بصیرت و هوشمندی		
میزان داوطلبانه بودن	روحیه فردی	روحیه
میزان شهادت طلبی		
میزان جنگاوری		
میزان تعهد به انجام مأموریت	روحیه گروهی	
میزان دلبستگی به یگان (حمیت قسمتی)		
میزان کیفیت تدریس	اساتید و مربیان	
میزان تحصیلات		
میزان آمادگی های اعتقادی و معنوی		
میزان آمادگی های جسمانی		
میزان محتوای آموزش متناسب با تهدیدات	متون و محتوا	آموزش
میزان آموزش مبتنی بر عمل		
میزان آموزش مبتنی بر اهداف و مأموریت های سازمانی		
میزان کیفیت محتوای آموزشی		
میزان تناسب محیط با نوع آموزش ها	محیط آموزشی	

شاخص	مؤلفه	بعد
تعداد کلاس‌ها و کارگاه‌های آموزشی	برنامه‌ریزی آموزشی	
سرانه فضای آموزشی		
تعداد آموزش‌های یگانی		
تعداد آموزش‌های طولی		
تعداد آموزش‌های عرضی		
تعداد آموزش‌های انفرادی		
کیفیت و کمیت تجهیزات آموزشی	فناوری آموزشی	
میزان تناسب تجهیزات آموزشی با آموزش		
میزان بروز بودن فناوری آموزشی		
میزان کیفیت و کمیت تجهیزات تخصصی آموزشی	انضباط	
میزان آشنایی با قوانین و مقررات انضباطی		
میزان کمیت و کیفیت آراستگی ظاهری		
میزان تشویق و تنبیه به موقع و متناسب با عمل		
میزان پایبندی به ارزش‌های اسلامی		
میزان وجدان کاری و انضباط اجتماعی		
میزان اطاعت از مافوق	انضباط معنوی	

نتیجه‌گیری و پیشنهاد:

الف- نتیجه‌گیری

دفاع همواره یکی از دغدغه‌های اصلی هر نظام سیاسی تلقی می‌گردد، چراکه امنیت و سرنوشت هر کشوری در گرو توان دفاعی آن کشور است. جمهوری اسلامی ایران نیز همانند سایر کشورها به منظور دفاع از آرمان‌ها، ارزش‌ها و منافع حیاتی کشور، تلاش نموده با بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های خود از این آرمان‌ها و ارزش‌ها در همه جوانب صیانت نماید. بدیهی است لازمه تحقق این مهم، حفظ و ارتقاء توان بازدارندگی خود در مواجهه با رقبای منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای آمادگی و ارتقاء توان دفاعی است.

حفظ و افزایش سطح توان (قدرت) سازمان‌های نظامی ج.ا.ایران بدون سنجش و ارزیابی مداوم و مستمر این توان (قدرت) در جهت توسعه محاسن، بهبود عملکرد و همچنین رفع معایب و نواقص احتمالی آن، میسر نیست. از سوی دیگر این سنجش و ارزیابی بدون در دست داشتن الگوی مناسب امکان‌پذیر نخواهد بود. لذا دست‌یابی به این ارائه الگو، می‌تواند معیار بسیار مطلوبی

جهت بررسی کیفیت و کمیت قدرت سازمان های در راستای تحکیم و تثبیت بازدارندگی همه‌جانبه کشور فراهم نماید.

همانطور که در جدول (۷) مطرح گردید، این پژوهش با شناسایی ۱۰ بعد، ۳۵ مؤلفه و ۱۳۹ شاخص الگوی ارزیابی و سنجش توان سازمان‌های نظامی جمهوری اسلامی را ارائه نموده است. جهت رعایت اختصار، ابعاد دهگانه شامل؛ زمینی، دریایی، هوایی و پدافند، سایبری، هوا فضا، ایمان، فرماندهی، روحیه، آموزش و انضباط است.

براساس بررسی به‌عمل‌آمده و مطالعه انجام‌شده بین برخی مدل‌های موجود ارزیابی و سنجش توان سازمان‌های نظامی، اکثر آنان به اندازه و تعداد نیروی نظامی، ساختار، سازمان، آموزش، تسلیحات و فناوری، هزینه‌های نظامی به‌عنوان مشخصه‌های قدرت (توان) نظامی تأکید نموده‌اند و صرفاً به ساحت مادی پرداخته‌اند. از جهتی درچارچوب ساختار وظیفه‌ای امکان ارزیابی و سنجش را برای ستادها خیلی دشوار می‌نماید. در حالی که یافته‌های این تحقیق براساس ساختار مأموریتی موجود نیروهای نظامی جمهوری اسلامی ایران (وظیفه‌ای) ساماندهی شده است. (ابعادی مانند؛ زمینی، هوایی، پدافند، دریایی، هوافضا) لذا قابلیت عینی، ملموس و کاربردی دارد. از اینرو امکان ارزیابی و سنجش را در صحنه عمل تسهیل می‌نماید. در هیچ یک از الگوی ارزیابی توان نظامی کشورهای برشماری شده، به ابعاد مهمی مانند؛ ایمان، روحیه و انضباط و سایبری اشاره نکرده‌اند. در حالی که دفاع مقدس نشان داد که جنبه‌های معنوی در جنگ و مقابله با تهدیدات به مراتب بیشتر از جنبه‌های مادی اثرگذار است. از سویی سایبری نیز به عنوان یک بعد مهم در جنگ‌های امروزی مورد توجه است.

به این ترتیب نتایج تحقیق به سؤال اصلی تحقیق "الگوی ارزیابی و سنجش توان سازمان‌های نظامی جمهوری اسلامی کدام است؟" پاسخ مناسب داده است.

ب- پیشنهادها

پیشنهادهای پژوهشی

- در حوزه‌های دیگر مؤلفه قدرت از جمله ارزیابی و سنجش قدرت ملی در حوزه‌های فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و... پژوهش انجام گردد تا با اجماع آنان بتوان یک برآورد دقیق از ارزیابی و سنجش قدرت ملی بدست آورد.

- درخصوص کشورهای رقیب و حریفان منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای متناسب با نیاز و ضرورت مانند: الگوی ارزیابی و سنجش توان نیروهای مسلح آمریکا، رژیم صهیونیستی، ترکیه، عربستان و... به‌طور جداگانه پژوهش انجام شود تا بتوان برآورد دقیق از میزان توان رقبا و دشمنان برای تصمیم‌گیری بدست آورد.

پیشنهاد‌های اجرایی

- بر اساس این الگو، توان سازمان‌های نظامی جمهوری اسلامی به صورت میدانی مورد ارزیابی و سنجش قرار گردد.
- ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های احصاء شده در این پژوهش به عنوان مبنایی برای تهیه برآوردهای نظامی و برنامه‌ریزی در دستور کار سازمان‌های نظامی جمهوری اسلامی قرار گیرد.

فهرست منابع:

- قرآن کریم، ترجمه: ناصر، مکارم شیرازی (۱۳۸۰)، تهران: دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی.
- امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) (۱۴۰۱)، حدیث ولایت، لوح فشرده مجموعه رهنمودهای رهبر معظم انقلاب اسلامی، تهران: موسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی.

الف - منابع فارسی

- آشتیانی، محمدرضا (۱۳۹۰)، تبیین مؤلفه‌های نظری غیر فیزیکی تأثیرگذار بر توان رزم نیروهای نظامی، *فصلنامه راهبرد دفاعی*، دوره ۹، شماره ۳۲، (بهار).
- امیدوار نیا، محمدرضا (۱۳۷۱)، سیر تحول در اندیشه نظامی و سیاست تسلیحاتی چین، تهران: وزارت امور خارجه، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی
- حسینی، کامیار؛ سلامی، حسین (۱۳۹۷)، ارائه الگوی راهبردی سنجش قدرت هوایی جمهوری اسلامی ایران بر مبنای موازنه تأثیر بر دشمنان، *فصلنامه مطالعات دفاعی راهبردی*، دوره ۱۶، شماره ۷۱، از صفحه ۴۷ تا صفحه ۷۲.
- رستمی، محمود و علی‌اصغر جمالی (۱۳۸۰)، *تاریخ نظامی جهان و هنر جنگ*، تهران: دانشگاه افسری امام علی (علیه‌السلام).
- زرقانی، سید هادی (۱۳۸۷)، تحلیل و ارزیابی متغیرها و شاخص‌های قدرت نظامی، *فصلنامه‌ی راهبرد دفاعی*، دوره ۶، شماره ۲۳، (زمستان)، از صفحه ۷۷ تا صفحه ۱۱۳.
- زهدی‌نسب، یعقوب؛ زین‌الدینی، مجید؛ قنبری جهرمی، محمد حسین و دانشجویان مطالعه گروهی دوره سی‌ام گرایش دفاع ملی (۱۴۰۱)، *الگوی ارزیابی و سنجش توان نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در بازدارندگی همه جانبه*، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- قلی‌نژاد، صابر (۱۴۰۰)، مدل ترازایی قدرت نظامی جمهوری اسلامی ایران، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- مرادیان، محسن (۱۳۸۷)، شاخص‌های اصلی سنجش قدرت نظامی کشورها، *فصلنامه دفاعی راهبردی*، شماره ۲۳ (زمستان).
- مرادیان، محسن؛ هادی نژاد، فرهاد؛ پورمنافی ابوالفضل (۱۳۹۷)، ارائه الگویی برای ارزیابی و تحلیل قدرت نظامی کشورها، *فصلنامه راهبرد دفاعی*، دوره ۱۶، شماره ۶۴، (زمستان)، از صفحه ۱۶۹ تا صفحه ۲۰۰.
- میرزا امینی، محمدرضا (۱۳۸۷)، الگوی نوین ارزیابی قدرت دفاعی، *فصلنامه راهبرد دفاعی*، دوره ۶، شماره ۲۳، (زمستان).
- نصرت‌آبادی، جمشید؛ لشکریان، حمیدرضا؛ مردانی، محمد؛ موحدی صفت، محمدرضا (۱۳۹۸)، ارائه الگوی راهبردی ارزیابی قدرت سایبری نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران، *فصلنامه امنیت ملی*، دوره ۹، شماره ۳۱، (اردیبهشت)، از صفحه ۱۷۳ تا صفحه ۱۹۸.
- نوروزی، محمد تقی (بی تا)، *فرهنگ دفاعی امنیتی*، مرکز مطالعات تحول ستاد کل نیروهای مسلح.

ب - سایت: